

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра правового забезпечення безпеки бізнесу

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Злочини у сфері економіки та запобігання їх вчиненню

Студента 2 курсу,
спеціальності 081 «Право»
спеціалізації «Правове
забезпечення безпеки
підприємницької діяльності»

підпис студента

Собко Юрій Романович

Науковий керівник
к.ю.н., доцент, доцент

підпис керівника

Шведова Ганна Леонідівна

Гарант освітньої програми
д.ю.н., професор

підпис керівника

Костюченко Олена Євгенівна

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ХАРАКТЕРИСТИКА.....	6
1.1 Поняття,види злочинів у сфері економіки.....	6
1.2. Загальна характеристика злочинів у сфері економіки.....	14
1.3. Кримінологічна характеристика економічних злочинів.....	21
РОЗДІЛ 2. ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ.....	29
2.1. Загальносоціальне запобігання злочинам у сфері економіки.....	29
2.2. Спеціально-кримінологічнезапобігання економічним злочинам.....	35
2.3. Міжнародний досвід запобігання злочинам у сфері економіки.....	42
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52

ВСТУП

Актуальність теми. Зміна політичного устрою держави, перехід до ринкової економіки, створення приватних підприємств сприяли розвитку злочинності в економічній системі України. З впровадженням нових економічних реформ виникли нові способи порушення законодавства. Неузгодженість законодавства з новими економічними умовами призвели до прогалин у праві, які в свою чергу використовувались злочинцями для виконання протиправних дій в економічному механізмі держави. Застосування злочинцями різних технологій і операцій для вчинення економічних злочинів спричинило підвищення їх суспільної небезпечності.

Наприклад, в ст. 227 КК України «Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції» безпосереднім об'єктом злочину є встановлений порядок здійснення господарської діяльності, а додатковими об'єктами - зокрема, право споживача на безпеку продукції, життя і здоров'я людини. Злочинне діяння вчиняється не тільки на шкоду економічній діяльності держави, а і на життя і здоров'я людини. Тобто, підвищилась суспільна небезпечність злочинів. Саме суспільна небезпечність вказує на здатність заподіювати реальну шкоду основоположним суспільним відносинам, які охороняються кримінальним законом. А з розвитком протиправної діяльності у сфері економіки, у злочинців з'явилися нові об'єкти посягань, як безпосередні – порядок здійснення господарської діяльності, так і додатковий – життя і здоров'я людини.

Економічні злочини спричиняють значні збитки державі та суб'єктам господарювання. Прикладом таких злочинів є ухилення від сплати податків і зборів, доведення до банкрутства, незаконні валютні операції. Всі ці злочини вчиняються в межах господарської діяльності, вони здійснюються систематично, на професійній основі методами, забороненими законом, які спрямовані на отримання прибутку або з інших корисливих мотивів, і здійснюють істотний вплив на стає функціонування і розвиток господарського механізму держави.

Вчинення злочинів у сфері економіки становлять реальну небезпеку країни в цілому та для окремих громадян, оскільки розвиток економіки забезпечує існування та розвиток суспільства. Саме тому запобігання вчиненню злочинів у цій сфері є пріоритетним завданням для правоохоронних органів України.

Питання розвитку злочинної діяльності в економічній сфері з огляду на їх важливість на сьогоднішній день привертають значну увагу вітчизняних та закордонних вчених. Серед дослідників, які працювали над даним питанням можна виділити: В.С.Малишев, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В.М. Попович, М. І. Мельник, О. Г. Кальман, В.П. Корж., В.В. Голіна., В. І. Тютюгін, В. Т. Білоус. Можемо стверджувати, що увага науковців до даної проблеми підтверджує актуальність обраної теми.

Мета дослідження. Мета роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу нормативно-правових актів України визначити ключові кримінально-правові та кримінологічні аспекти характеристики економічної злочинності та виявити необхідні заходи для запобігання їх вчиненню. А також існує потреба в розробленні пропозицій щодо вдосконалення кримінального законодавства України, яке регулює процес досудового розслідування злочинів в економічній сфері.

Завдання дослідження є:

- проаналізувати поняття та встановити види злочинів у сфері економіки;
- здійснити загальну характеристику злочинів у сфері економіки;
- провести кримінологічну характеристику економічних злочинів;
- дослідити систему загальносоціального запобігання злочинам у сфері економіки;
- розкрити систему та порядок застосування заходів спеціально-кримінологічного запобігання економічним злочинам та виявити найбільш ефективні заходи;
- провести аналіз міжнародного досвіду запобігання злочинам у сфері економіки;

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини у сфері забезпечення запобігання злочинам у сфері економіки.

Предметом дослідження виступають злочини у сфері економіки та запобігання щодо їх вчинення.

Методи дослідження. Методологію дослідження становить система загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, що забезпечують об'єктивний аналіз досліджуваного предмета.

Практична цінність. Висновки та рекомендації сформовані в роботі можуть бути використані: під час розслідування злочинів в сфері господарської діяльності уповноваженими органами; для подальшого удосконалення та систематизації сучасного законодавства України; як науково-теоретична та методологічна основа для подальших досліджень проблеми удосконалення системи запобігання економічним злочинам.

Структура роботи відповідає поставленій меті та дослідницьким завданням. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів (6 підрозділів), висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 57 сторінок (основний текст – 48 сторінок).

РОЗДІЛ 1. ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ХАРАКТЕРИСТИКА

1.1 Поняття, види злочинів у сфері економіки

Кримінальним правопорушенням є суспільно небезпечне, винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення. Таке визначення в проекті закону пропонує Малишев В.С.[1].

Поняття злочину, є основоположним елементом у кримінальному праві, адже саме значення злочину відокремлює злочинні діяння від інших протиправних дій і аморальних вчинків, а також вказує на їх суспільну небезпечність.

Термін "злочин" походить від двох слів "зло" і "чинити", тобто людина чинить зло іншій людині, причому таке зло є небезпечним для інших осіб.

Злочини існували завжди, започаткувалась ця протиправна поведінка, ще в первісному суспільстві. Актуальними на той час були вбивства, побої, крадіжки. За ці діяння винні особи притягувались до відповідальності. Покарання було справедливим і рівноцінним вчиненому протиправному діянню. Покарання вчинялися в формі смертної кари, вигнання, матеріального відшкодування, відрубленням кінцівок.

З появою держави, створенням суспільства розпочалося формування певних правил і звичаїв суспільства і в цілому і самої країни. Ці правила стали фундаментальними нормами права, які захищали, права і інтереси людини, суспільства і держави та були спрямовані проти всіх, хто "незаконно" здійснив посягання на людину та її приватну власність[2,с.41].Так, наприклад, в стародавньому Вавилоні основним джерелом права був звіт законів Хаммурапі, який регулював кримінальні, кримінально-процесуальні, сімейні, цивільні, та трудові відносини. За кодексом Хаммурапі злочини проти особи, її життя, здоров'я та власності карались смертною карою. Навмисне чи ненавмисне вбивство – каралось смертю. Наприклад, відповідно до статті 153 Кодексу Хаммурапі, якщо

дружина вбила свого чоловіка, то за це її саджали на палю. За ст. 229 Кодексу Хаммурапі, у випадку смерті господаря будинку, спричиненого обвалом, карали смертю будівельника. За ст.196. Кодексу Хаммурапі, якщо людина пошкодить око іншій людині, то треба пошкодити її око. Так за ст.22 Кодексу Хаммурапі якщо людина пограбує і буде схоплена, то її треба вбити.

Злочинне діяння залежить від соціально-політичних, економічних відносин, які існують на певному історичному етапі розвитку держави і суспільства.

У зв'язку з цим поняття злочину є історично мінливим.

Найбільш чітко визначення злочину зазначено в ст. 11 КК України, де злочин - це суспільно-небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину[3]. Тобто, кримінальне законодавство визнає злочином лише конкретну поведінку, вчинок людини у формі суспільно небезпечного діяння або бездіяльності.

У роботах науковців Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, злочином визнається суспільно небезпечне, винне, протиправне та кримінально каране діяння (дія або бездіяльність), учинене суб'єктом злочину[4,с.73]. Це означає, що скоєне діяння завдає певної шкоди або ж створює потенційну небезпеку такої шкоди охоронюваним інститутам держави.

Національний законодавець, створив надійний механізм виявлення і протидії злочинам які посягають, на господарські відносини в державі, створивши окремий розділ VII "Злочини у сфері господарської діяльності" в межах Особливої частини КК України 2001 р. (статті 199-235), та вніс згодом до нього низку важливих змін і доповнень. Необхідність застосування такого нормативно-правового акту була зумовлена встановленням необхідної відповідальності за протиправну діяльність у сфері господарських відносин, а також потребою держави здійснювати охорону та регулювання найважливіших галузей економіки до яких відносяться: фінансово - кредитна сфера, бюджетна сфера, сфера підприємницької діяльності та конкурентних відносин, сфера приватизації державного і комунального майна.

Також, Конституція України гарантує кожній особі право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Держава забезпечує захист конкуренції в підприємницькій діяльності і не допускає зловживання монопольним становищем на ринку, а також захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю й безпечністю продукції та всіх видів послуг і робіт[5].

Прикладом господарських злочинів є ухилення від сплати податків і зборів, доведення до банкрутства, незаконні валютні операції. Вищевказані злочини здійснюються в межах господарської діяльності, вони вчиняються систематично на професійній основі, методами, які заборонені законом, спрямовані на отримання прибутку або з інших корисливих мотивів, і здійснюють істотний вплив на стає функціонування і розвиток господарського механізму держави. Вчинення злочинів в сфері економіки становлять реальну небезпеку країни в цілому та окремих громадян, оскільки розвиток економіки забезпечує існування та розвиток суспільства і держави в цілому.

Виходячи з цього можна стверджувати, що злочини у сфері економіки- це корислива злочинна діяльність учасників економічних відносин та службових осіб, спрямована на заподіяння матеріальної шкоди державі, підприємствам, установам, організаціям різних форм власності або суб'єктам господарювання.

Матеріальною ознакою злочинності в економічній сфері є незаконне збагачення шляхом заподіяння матеріальної шкоди державі, юридичним і фізичним особам що займаються господарською діяльністю. Це та звані злочини з корисливим мотивом, тобто здійснюється певна незаконна діяльність за для отримання певної вигоди особою яка вчиняє дане протиправне діяння.

Формальною ознакою злочинності у сфері економіки є суб'єкт вчинення злочину. Суб'єкт поділяється на загальний та спеціальний. До загального суб'єкту відносяться фізичні осудні особи, які досягли 16 річного віку. До спеціального суб'єкту відносяться службові особи.

Для визначення виду злочинів в економічній сфері, доцільно розмежувати протиправну діяльність за сферами її вчинення:

- Злочинна діяльність в кредитно-банківській сфері та сфері банкрутства;

- Злочини у бюджетній сфері;
- Злочини у сфері підприємницької діяльності та конкурентних відносин;
- Злочини у сфері приватизації державного і комунального майна;
- Злочини в сфері регулювання переміщення майна через митний кордон України;
- Злочини, що пов'язані з посадовими, корупційними діями в економічній сфері;[6,с.102]

Злочинна діяльність в кредитно-банківській, та сфері банкрутства визначається, як суспільно-небезпечна, винна діяльність, що посягає на кошти (майно) банків або вчиняється з використанням банківських операцій уповноваженими на їх проведення службовими особами фінансових установ та інших суб'єктів господарювання або іншими особами, які унаслідок певних обставин одержали доступ до проведення банківських операцій. До них можна віднести діяння, відповідальність за які передбачена ст. 200, 209, 219, 222, 231, КК України.

Даючи характеристику злочинності у банківській сфері, Попович В.М. зазначає, що банки можуть бути як об'єктами злочинних посягань, так і інструментами досягнення злочинної мети. Злочини можуть вчинятись як працівниками банку (касирами), службовими особами банку, які виконують свої адміністративно – управлінські обов'язки, так і іншими особами. Злочини можуть вчинятись при проведенні різноманітних розрахункових, кредитних, депозитних, валютних операцій, операцій з цінними паперами, як в готівковій так і в безготівкових формах. Викрадення можуть здійснюватись через суб'єктів господарської діяльності, що приймають банківські карти як спосіб оплати [7, с. 21]. Наприклад викрадення грошей з картки здійснюється через банкомат. Злочинці встановлюються спеціальний зчитувальний засіб в банкомат, який зчитує номер карти та її пін-код. Потім робиться дублікат карти і знімають усі грошові кошти з карти. За підробку платіжних карток, документів на грошовий

переказ чи інших засобів доступу до банківських рахунків, або їх використання чи збут передбачена кримінальна відповідальність за ст. 200 КК України.

Однією з схем незаконного відшкодування ПДВ - експортна карусель. "Це ситуація, при якій фірма спочатку експортувала за межі України товар за захмарною ціною. Потім цей товар повертався в Україну за заниженою ціною. І знову його використовували в експорті.

Товари можуть багаторазово перепродаватись і експортуватись, внаслідок чого експортер відшкодовує ПДВ, а постачальники, не сплативши податок, зникають. Один і той же товар може курсувати всередині країни (або між країнами) по колу, дозволяючи використовувати відшкодування ПДВ як інструмент злочинного бізнесу. Кримінальну відповідальність за даний злочин визначено в ст. 209 КК України « Легалізація (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом».

Злочини у бюджетній сфері визначаються як умисні, вчинені в особистих інтересах суспільно небезпечні діяння, які порушують встановлений порядок формування, затвердження, розподілу, використання та контролю бюджетних коштів, державного чи місцевого бюджету.

Ці дії спрямовані на ухилення від сплати встановлених державою платежів до бюджету або використання в своїх цілях бюджетних коштів. Злочини охоплюють широкий спектр статей КК України: 210, 211, 212.

Найбільшого поширення в бюджетній системі набули злочини, які вчиняються під час виконання бюджету за видатками та пов'язані з незаконним використанням бюджетних коштів. Окремі особи, які обіймають керівничі чи управлінські посади у державному апараті, органах місцевого самоврядування, а також комерційних чи інших організаціях, розробили певний механізм, який дає їм змогу використовувати на власну користь значні обсяги бюджетних коштів. Наприклад, спрямування бюджетних коштів на проведення різноманітних тендерів (реконструкції амбулаторій, капітальний ремонт державних приміщень, поточний ремонт шляхопроводів), здійснення за рахунок бюджетних коштів внесків до статутних фондів господарських товариств або надання благодійної

допомоги. Фінансування виробництва за рахунок коштів, призначених для виплати заробітної плати. За допомогою цих механізмів зацікавлені службові особи можуть незаконно привласнити значну кількість бюджетних грошей виділених на державні програми. Вищевказані дії є кримінально караними за ст. 210 КК України.

Видання службовою особою нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону. Кримінальну відповідальність за даний злочин визначено в ст. 209 КК України.

Приховування об'єктів оподаткування (не відображення у звітних документах, об'єкту оподаткування – доходу, прибутку, доданої вартості робіт, продукції, послуг), заниження об'єктів оподаткування (зменшення повного обсягу об'єктів, умисно неправильне обчислення бази оподаткування, внаслідок чого податки, збори сплачуються не в повному обсязі) та заниження сум податків, зборів і обов'язкових платежів (умисно неправильне обчислення сум, які підлягають сплаті до бюджетів) [8]. Вчинені дії кваліфікуються за ст. 212 КК України.

Злочини у сфері підприємницької діяльності та конкурентних відносин це суспільно-небезпечні діяння, які здійснюються на шкоду діяльності суб'єктів господарювання в сфері суспільного виробництва. Здійснюються з метою нанесення шкоди або порушення сталої діяльності з виготовлення та реалізації продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. До цих діянь можна віднести: перешкоджання правомірній підприємницькій діяльності; порушення порядку заняття господарською діяльністю, недобросовісна конкуренція в підприємницьких відносинах, фінансові зловживання суб'єктів господарювання, порушення заборон та обмежень в сфері господарства, порушення законних прав споживачів в сфері торгівлі і обслуговування населення [9, с. 33]. До даної категорії можна віднести злочини передбачені ст. 206, 227, 229, 231, КК України. Так, наприклад підприємство може зупини свою законну господарську діяльність через кримінальні угруповування, які погрожують законній діяльності підприємства і вимагають усуб'єкта

господарської діяльності за певну грошову винагороду надавати їм грошову винагороду за безпечне функціонування підприємства. Ця діяльність може заподіяти матеріальну шкоду і обмежити законні права чи інтереси суб'єкта господарювання, поєднана з погрозою насильства над особами, пошкодження чи знищення майна підприємства. Ці дії кваліфікують за ознаками ст. 206 КК України. Іншим видом злочинів, є їх вчинення самим підприємством.

Підприємство випускає небезпечну продукцію на ринок України, продукція не відповідає вимогам безпечності продукції, що встановлені нормативно-правовими актами України. І ця продукція випущена у великих розмірах. Дії суб'єкта кваліфікуються за ст. 227 КК України.

Господарські підприємства здійснюють «комерційну розвідку» конкуруючих підприємств, засилаючи туди своїх працівників. Ті в свою чергу, добувають відомості, що становлять комерційну таємницю. Так особа отримує інформацію пов'язану з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання та розголошує її [10, с. 101]. Ці дії можуть спричинити істотну шкоду суб'єкту господарювання, тому така діяльність є незаконною, відповідальність за яку вказано в ст. 231 КК України.

Злочини у сфері приватизації державного і комунального майна – це умисні, винні, суспільно небезпечні, протиправні дії особи, які полягають у відчуженні майна в процесі його приватизації на користь фізичних або юридичних осіб, що можуть бути покупцями державного, комунального майна, яке відповідно до закону не підлягає приватизації або в спосіб який заборонений законом. Злочини в цій сфері зазначені в ст. 233 КК України. Основними способами злочинної діяльності під час приватизації державного, комунального майна можна виділити:

- заниження вартості через визначення її у спосіб, не передбачений законом (застосування такого способу, який не використовується під час приватизації відповідно до законодавства або застосування такого способу, який використовується під час приватизації, згідно із законодавством, але не застосовується для оцінки певного об'єкта приватизації)

- використанням підроблених приватизаційних документів (вчинення певних маніпуляцій з документами та подання їх органам приватизації для винесення рішення про приватизацію конкретних об'єктів)
- приватизація майна, яке не підлягає приватизації (укладання договорів купівлі-продажу об'єктів державної або комунальної власності, відчуження яких на користь фізичних та юридичних осіб чинним законодавством або рішенням місцевих рад відповідного рівня заборонено)
- вчинене неправомочною особою (це особа, якій чинним законодавством заборонено брати участь у процесі приватизації, укладати відповідні договори купівлі-продажу або вчиняти інші передбачені законодавством правочини з відчуження державного або комунального майна, неправомочною є особа, якій законодавством не дозволено виступати ні покупцем, ні продавцем майна, що приватизується)[11]

Вказані дії є суспільно небезпечними та особи, які вчиняють даний вид злочину несуть відповідальність за ст. 233 КК України.

Злочини в сфері регулювання переміщення майна через митний кордон України – це умисні, винні, суспільно небезпечні діяння суб'єктів злочину, які здійснюють переміщення через митний кордон України, поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю України товарів для умисного ухилення від сплати митних платежів, які призведуть до ненадходження коштів до державного бюджету України. До цих злочинних діянь можна віднести ст.199, 201, 203-1 КК України.

Використання злочинцями так званих «сірих схем», здійснюється недостовірне декларування вантажів, коли в документах зазначено значно нижча ціна товарів або взагалі інший товар.

Так наприклад заїжджає фура на митний пост і подаються документи працівникам митниці в яких зазначено, що в ній знаходиться сільгосппродукти, а насправді в ній обладнання для виробництва лазерних систем зчитування. Або ціна товарів значно нижча чим є по факту. Або в документах зазначено, що в фурі

5 тон вантажу, а насправді в ній 10 тон. Ці дії здійснюються, щоб ухилитись від повної сплати митних платежів.

Ще одним видом схем можна назвати «чорні схеми», є повністю незаконне переміщення товарів поза митним постом або з незаконним звільненням від митного контролю за допомогою корумпованих звязків. Наприклад в Україну заїжджає фура з підробленими марками акцизного податку України, яку навіть не перевіряють на митному пості, бо існує певна корумпована домовленість. Або здійснюють переміщення поза митним контролем, через державний кордон. Так само, маючи певну корумповану домовленість, що у вказаний час будуть давати «коридор» для незаконного переміщення товарів через державний кордон. У вказаний час не буде вестись контроль прикордонною службою, місця незаконного перетину державного кордону. Тому вказані дії створюють сталу, налагоджену систему злочинної діяльності службових осіб та контрабандистів, через діяльність яких держава недоотримує фінанси в бюджет.

Злочини, що пов'язані з службовими, корупційними діяннями в економічній сфері— це суспільно небезпечна, умисна, винна діяльність посадових осіб органів державної влади або органів місцевого самоврядування з використанням наданої їм влади або свого посадового становища з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або для задоволення інтересів третіх осіб [12, с. 128]. Корупційними злочинами вважаються злочини, що передбачені в ст. 191, 357, 364, 364-1, 365, 365-2, 368, 368-3, 369, 369-2 КК України. Наприклад керівник податкової служби, зловживаючи своїм службовим становищем, діючи навмисно з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди, домовився з директором сільськогосподарського підприємства про отримання керівником податкової служби грошової суми раз в місяць, за що той не буде здійснювати податкові перевірки цього підприємства. Тобто керівник податкової служби прийняв пропозицію одержання неправомірної вигоди і обіцяє не вчиняти обов'язкових податкових перевірок стосовно цього підприємства. Дії керівника кваліфікуються за ст. 368 КК України, а дії директора кваліфікують за ст. 369 КК України.

1.2. Загальна характеристика злочинів у сфері економіки

Господарські відносини регулюються значною кількістю нормативно-правових актів, кожен з яких має своє функціональне значення. Тому для повноцінного розуміння правових засад криміналізації суспільно-небезпечних діянь у сфері підприємницької діяльності необхідно розуміти основоположний вплив на таку сферу відносин кожного з існуючих нормативних актів, що регулюють підприємницьку (господарську) діяльність.

Основними нормативно правовими актами, у сфері регулювання економічної безпеки і які встановлюють правову відповідальність за різні економічні злочини є: Господарський Кодекс України, Цивільний кодекс України і Кримінальний Кодекс України.

Правові засади злочинів у сфері незаконної підприємницької діяльності, є нормативно правові акти, що визначають яка діяльність є незаконною, а також прямі норми-заборони здійснення окремих видів діяльності. До таких актів відносяться: закони України: «Про підприємництво», «Про банки і банківську діяльність», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про цінні папери та фондовий ринок» та «Про акціонерні товариства», «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»[13].

Гарантією держави в сфері підприємництва є забезпечення охорони від незаконних посягань та захист законної діяльності господарюючих суб'єктів. Так, у даному випадку, для кваліфікації дій необхідно визначити які вимоги є законними для господарської діяльності та порядок реалізації суб'єктних прав контрагента. В цьому випадку, окрім загальних для інституту актів слід звернутися до актів встановлення законності вимог до контрагента, а також, в

окремих випадках, наприклад, визначити право власності, порядок передачі і реєстрації майна.

Нормативно-правова база кваліфікаційного процесу злочинів в сфері підприємництва є дуже масивною і потребує ретельного вивчення суб'єктом кваліфікації, незважаючи на те, що дана група злочинів має загальні акти регулювання, майже кожне діяння при кваліфікації потребує звернення як мінімум до одного спеціального акту, що зумовлює складність та проблематику кваліфікації в цілому.

Сучасний стан економічної злочинності в Україні постає одним з найбільш актуальних проблем. Економічні злочини посягають на сталий розвиток життєдіяльності суспільства, завдають шкоду економічному сектору, негативно впливають на соціальний та економічний розвиток держави та підсилюють рівень тінізації економіки в країні. Особливість економічної злочинності виражається в її подвійній природі – одна її складова виникла унаслідок втручання криміногенних, злочинних угруповань у сфері тіньової та легальної економіки, друга складова зародилась безпосередньо у сфері легальної економіки – через вчинення економічних злочинів зареєстрованими суб'єктами підприємницької діяльності. Як в легальній, так і в тіньовій сфері економіки, економічні незаконні діяння будуть вчинятися особами для задоволення своїх власних потреб, в обхід законодавства. Злочини вчинені зазначеними суб'єктами характеризуються складністю, поширеністю, латентністю та підступністю [14, с. 41].

Складність протиправних дій у сфері господарської діяльності визначається як здійснення злочинцями великомасштабних фінансових махінацій з використанням різних підходів, сил та засобів для досягнення поставленої мети, як на внутрішньодержавному та міждержавному рівнях. А також складність розслідування економічних злочинів правоохоронними органами, у зв'язку з різноманітними обставинами вчинення злочинів.

В Україні спостерігається не лише зростання злочинності, а й поява її нових форм та видів. Стрімкий розвиток комп'ютерних та Інтернет-технологій активно використовується в економічній діяльності. В Україні застосовуються

комп'ютерні та інтернет-технології для здійснення електронних розрахунків, використання електронних грошей, організації торгівлі цінними паперами, оптимізації роботи підприємств, здійснення електронного документообігу. Диджиталізація багатьох функцій економіки спричинила нові способи і методи здійснення протиправної діяльності на шкоду економіки України.

Розкриваючи характеристику злочинів у сфері економіки, передусім треба вказати на їх поширеність. Якщо вказувати на структуру всіх економічних злочинів, то 30% - економічні злочини, які посягають на власність, до 40 % - господарські злочини і 30% - службових злочини. При цьому статистика вражає цифрами та показує нам схильність до зростання тяжкості цих посягань: на даний момент приблизно 40 % злочинів, які виконуються в сфері економіки належать до категорії тяжких [15, с.103].

Регіональна специфіка злочинності також впливає на характер злочинної діяльності. Економічно-протиправні дії, що стосуються також господарської діяльності, широко відомі та розповсюджені у східних регіонах країни, де зосереджений основний фінансовий та виробничий потенціал країни. Частина з яких практикується у Донецькій, Луганській, Харківській, Дніпропетровській, Одеській і Київській областях.

Як вже зазначалось, економічні злочини – це суспільно небезпечні, винні, протиправні, корисливі, карані діяння які посягають на суспільні відносини у сфері господарської діяльності та порядку управління економічними процесами.

Суспільна небезпечність економічного злочину полягає в тому, що діяння заподіює шкоду або може створити реальну загрозу, яка спричинить шкоду відносинам у сфері господарської діяльності. Кримінальний закон України здійснює охорону і забезпечує адекватну протидію протиправній діяльності, яка здійснюється у сфері господарських відносин. Суспільна небезпечність визначається індивідуальністю кожного злочину, тобто певні обставини за якими здійснювався той чи інший злочин, зокрема місцем вчинення, способом, обстановкою, засобом, ступенем реалізації злочинного наміру, кількістю потерпілих. Суспільна небезпечність є основним об'єктивним критерієм визнання

чи дії є протиправними порушеннями дозволяє класифікувати злочини за ступенем їх тяжкості. Більш того, суспільна небезпечність визначає межу між злочином та іншими правопорушеннями.

Головною ознакою економічного злочину, що виражає його внутрішній психологічний зміст, є винність. Це психічне ставлення особи до вчиненого нею суспільно небезпечного діяння і його наслідків, що характеризуються конкретною формою вини, мотивом і метою злочину [16, с.115].

Особа вважається безневинною у вчиненні злочину і не може бути притягнута до кримінальної відповідальності до того часу, поки її вину не буде доказано в законному порядку через суд з винесенням обвинувачуваного вироку. Існує принцип кримінального права «презумпція невинуватості» який визначає, що особа, яка підозрюється у вчиненні злочину є невинною, до того часу, поки її вину не буде доведено у порядку законодавства і не буде встановлено вирок суду, який набере законної сили. Вина визначається як ставлення особи до вчиненого і його наслідків, що існує у вигляді умислу або необережності. Здебільшого вина визначає характер діяння і ступінь його тяжкості та є важливим критерієм визнання його злочином.

Головним показником економічного злочину є також його протиправність. Протиправність означає, що незаконні дії є обов'язково передбачуваними в кримінальному законі України. Тобто, якщо певному діянню властива ознака суспільної небезпеки то це діяння визначається як злочин у Кримінальному кодексі. Проаналізувавши ступінь цієї небезпеки, встановлюється вид і розмір накладання кари за нього. Кримінальній відповідальності і покаранню підлягає лише особа, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, яке передбачено законом як злочин. Кримінальний закон дає вичерпний перелік злочинів. Тому, якщо діяння навіть становить небезпечність для суспільства, але не передбачено законом про кримінальну відповідальність, його не можна розглядати як злочин. Звідси впливає найважливіше положення про неможливість застосування кримінального закону за аналогією до такого діяння, що прямо у ньому не

передбачене. У ч. 4 ст. 3 КК України прямо встановлено, що застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено.

Корисливість злочинних дій визначається як бажання особи до незаконного збагачення. Особи вчиняють економічні злочини за для задоволення власних інтересів та збагачення шляхом ухилення від встановленого порядку провадження господарської діяльності. Своїми діями злочинці отримують певну майнову вигоду, наносячи шкоду економічній діяльності держави та заподіюючи їй значні матеріальні збитки.

Злочини у сфері господарської діяльності мають таку ознаку, як караність, під якою розуміється небезпека застосування покарання за злочин, що мають місце у кримінальному законі. Караність за своєю значимістю впливає із суспільної небезпеки і протиправності дій: тому воно і кримінально каране, що є суспільно небезпечним і передбаченим кримінальним законом як злочин. Караність є застосуванням кримінально-правової санкції до злочинної діяльності. Оскільки особа зробила суспільно небезпечне, протиправне і винне діяння, вона підлягає кримінальному покаранню.

За наявності усіх розглянутих ознак можна характеризувати діяння, вчинене суб'єктом злочину, яке посягає на відносини у сфері господарської діяльності, як економічний злочин [17, с. 137].

Протиправна діяльність в сфері господарської діяльності держави стримує розвиток ринкових відносин, вільної конкуренції, як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівні. Ця діяльність підриває основи економічної безпеки держави, створює реальні загрози безпеці держави, суспільства, людини. Злочини у сфері економіки виступають підґрунтям виникнення і розвитку тіньової економіки, створення організованих форм злочинності, стимулювання корупції в державних органах. економічна злочинність виникає у сфері управління державним або приватним майном і пов'язана з використанням службового становища з корисливими намірами. Службові особи використовуючи свої повноваження і становище всупереч інтересам служби, лобіюють інтереси третіх осіб.

Неврегульованість правових норм та прогалини в законодавстві дають можливість злочинцям вчиняти економічні злочини та ухилятися від кримінальної відповідальності. Через довготривалість процесу доказування вини та корупційними зв'язками злочинців і представників державної влади, правоохоронними органами, судовими органами, злочинці залишаються на волі та продовжують свою протиправну діяльність.

Як результат державі заподіюється значні матеріальні збитки, які в подальшому можуть призвести до зменшення офіційно зареєстрованих суб'єктів господарської діяльності, збільшення податкового навантаження економічного сектору, погіршення інвестиційного клімату в державі, збільшення видатків в державному бюджеті і навіть економічної кризи.

Держава в особі державних, правоохоронних, судових органів та органів місцевого самоврядування забезпечує сталий розвиток та захист економічного сектору країни від протиправних посягань. Розглядаючи статистику МВС України у 2020 році основними економічними злочинами, які здійснювалися в державі, можна класифікувати 5-ма статтями злочинів у сфері, що стосуються господарської діяльності Кримінального кодексу України.

До них можна віднести:

- стаття 199 КК України - 1585 КП (30%);
- стаття 209 КК України - 1325 КП(10%);
- стаття 212 КК України - 1282 КП(30%);
- стаття 204 КК України - 812 КП (20%);
- стаття 203-2 КК України - 777 КП (10%);[18]

Проте з усієї кількості завершених кримінальних проваджень зап'яťма статтями, які вказані вище КК України направлено до суду з обвинувальними актами лише половина з них. Це може свідчити про низку корупційних схем, які впроваджуються зацікавленими особами, за для ухилення від кримінальної відповідальності.

Борисов В.І., Кальман О.Г. та Корж, В.П. в монографії «Боротьба з господарськими злочинами» визначають злочини у сфері підприємницької діяльності як злочини, які вчинюються у промисловості, сільському господарстві, торговельній діяльності, фінансовій сфері[19,с.14].Всі ці діяння негативно впливають на економічний сектор держави, заподіюючи шкоду національним інтересам країни, вони руйнують сталий розвиток і стабільну роботу економічного механізму, тим самим зменшують економічне зростання суспільства і держави в цілому.

Основні ознаки господарських злочинів полягають у тому, що: 1) вони вчиняються у сфері підприємницької діяльності; 2) суб'єктами цих злочинів можуть бути приватні (громадяни) та службові особи; 3) спрямовані вони на отримання економічної вигоди; 4) вчинюються лише навмисно з мотивів користі; 5) вчинення їх пов'язане з порушенням норм, які регулюють господарську діяльність.

1.3. Кримінологічна характеристика економічних злочинів

При здійсненні аналізу юридичної літератури в сфері економічної злочинності, можна зазначити, що процес доказування кримінальної відповідальності, правильна кваліфікація злочинів у сфері підприємницької діяльності застосовуються недосконало. Основним чинником недосконалості нормативно-правової бази України є певні «колізії» та прогалини в праві, які сформувались протягом становлення українського права. Більш того, деякі тлумачення кримінальних термінів є вже застарілими і потребують оновлення. Наприклад розділ 7 Особливої частини КК України неодноразово доповнювався і на даний момент доповнюється новими складами злочинів, у зв'язку з появою нових протиправних дій і своєчасного реагування держави на ці діяння. Це може свідчити про триваючий процес реформування нормативно-правової бази, щодо кримінальної відповідальності за злочини у сфері господарських відносин.

Однією з основоположних ідей кримінально-правової доктрини є те, злочинні діяння в сфері підприємницьких відносин обумовлені певним

фактором.Цей фактор встановлює підстави для визнання протиправного діяннякримінально-караним.Злочини у сфері господарської діяльності передбачені 7 розділом Особливої частини Кримінального кодексу України (ст. 199 – 233 КК України)[20].

Злочини у сфері господарської діяльності – це суспільно небезпечні, протиправні діяння, що посягають на систему господарювання підприємств,установ,організацій і заподіюють шкоду суспільним відносинам, які функціонують з метою виробництва,продажу, збуту, обміну та споживання товарів і послуг.

Відповідно до Податкового кодексу України господарською діяльністювизначається будь-яка діяльність особи, спрямована на отримання доходу в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, якщо безпосередня участь особи в організації такої діяльності є законною, постійною та суттєвою [21].

Економічна злочинність існує у зв'язку з порушеннями нормального процесу управління економікою, вона використовує легальні управлінські технології у своїх злочинних цілях, свідомо порушуючи нормальне середовище процесів управління і регулювання державою економічної системи.

Однією з основних ознак економічного злочину є його об'єкт. Об'єктом може бути певний порядок управління економікою в цілому та окремих її елементів. Об'єктом економічних злочинів є відносини в господарській діяльності.Тобто, це те на, що спрямовується злочинне посягання.

Родовим об'єктом цих злочинів є сфера господарської діяльності, тобто врегульовані державними інститутами відносини між суб'єктами господарської діяльності, щодо виробництва, збуту товарів і послуг, продукції різного призначення, виконання робіт та надання послуг.

Безпосереднім об'єктом злочинів виступають суспільні відносини, що склались в певній сфері господарської діяльності. Наприклад, до складу злочину, передбаченого ст. 199 ККУкраїни, входять суспільні відносини у сфері кредитно-фінансової системи,абобезпосереднім об'єктом злочину ст. 212

ККУ України є суспільні відносини у сфері державного регулювання оподаткування та формування бюджетів і державних цільових фондів.

В деяких злочинах одночасно може здійснюватись посягання й на додаткові та безпосередні об'єкти, наприклад на життя та здоров'я людини чи її власності. Тобто суб'єкт, який вчиняє злочин, наносить шкоду не тільки сфері господарських відносин, а й життю і здоров'ю людини. Наприклад за ст. 227 ККУ України - умисне введення в обіг на ринок України (випуск на ринок України) небезпечної продукції, шкода наноситься як сфері господарських відносин, так і життю та здоров'ю населення України.

Додатковими факультативними об'єктами злочинів у сфері господарської діяльності можуть бути життя та здоров'я особи, її психічна недоторканність, власність, право інтелектуальної власності, права й інтереси споживачів та громадська безпека.

Важливою факультативною ознакою економічного злочину є його предмет.

Предметом є речі матеріального світу з приводу яких вчиняють злочин.

Предметами економічних злочинів можуть виступати:

- 1) гроші виражені в національній і іноземній валюті, державні цінні папери та білети державної лотереї (ст. 199 ККУ);
- 2) документи на переказ грошових коштів, платіжні картки, а також засоби доступу до банківських рахунків (ст. 200 ККУ);
- 3) історичні та культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, радіоактивні або вибухові речовини, зброя та боєприпаси (ст. 201 ККУ);
- 4) алкогольні напої, тютюнові вироби та інші підакцизні товари (ст. 204 ККУ);
- 5) майно підприємства, установи, організації (ст. 206-2 ККУ)
- 6) бюджетні кошти (ст. 210 ККУ);
- 7) бюджетні кошти в особливо великих розмірах (ст. 211 ККУ);
- 8) податки, збори, інші обов'язкові платежі (ст. 212 ККУ);
- 9) незаконно виготовлені, одержані чи підроблені контрольні марки чи голографічні захисні елементи (ст. 216 ККУ);

- 10) недоброякісна або некомплектна продукція чи товари (ст. 227 ККУ);
[22,с. 36]

Кримінальну відповідальність за деякі злочини національне законодавство визначає за розміром предмета злочину. Так, кримінальна відповідальність за порушення законодавства в бюджетній системі України встановлюється тільки, якщо предметом цього злочину виступали бюджетні кошти у великих розмірах.

Об'єктивна сторона економічного злочину визначає, зовнішній прояв злочинного діяння. З об'єктивної сторони більшість злочинів у сфері господарської діяльності вчинюються шляхом дії, наприклад ст. 201 КК України контрабанда.

Деякі злочини можуть виявитися в бездіяльності, наприклад ст. 212 КК України ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів.

Можна погодитись із думкою Навроцького В.О. у тому, що злочини в сфері підприємницької діяльності визначаються як злочини з матеріальним складом, обов'язковими ознаками яких є безпосередньо діяння (дія або бездіяльність), суспільно небезпечні наслідки та причинно-наслідковий зв'язок [23,с. 13].

Більшість диспозицій статей є бланкетними, тобто для визначення об'єктивних ознак економічних злочинів, кримінальний закон відсилає до нормативних актів адміністративного, господарського, цивільного, митного та податкового законодавства. Велику частину злочинів у сфері господарської діяльності складають злочини з формальним складом (наприклад, статті 199, 200, 201, 222 КК України), вони вважаються закінченими з моменту вчинення вказаних протиправних дій, наприклад з моменту вчинення хоча б однієї незаконної дії (переміщення через митний кордон України отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин). Для визначення закінченості злочинів з матеріальним складом, необхідно встановити настання суспільно-небезпечних наслідків. Тобто, коли завдається істотна шкода суб'єкту господарювання через умисну, протиправну діяльність.

На кваліфікацію злочинів, передбачених розділом VII Особливої частини КК України може впливати спосіб вчинення злочину (вчинення різноманітних дій для завершення злочину: виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання і ввезення в Україну з метою збуту або збут підроблених грошей) обстановка (за яких умов відбувалось: умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю), місце (де саме вчинявся злочин: митний кордон України).

Спосіб може виступати як обов'язкова ознака складу злочину, коли він:

- а) прямо передбачений у законі;
- б) впливає із змісту закону, за характером дії, ознаки якої містяться в диспозиції статті;

До засобів вчинення злочину можна віднести речі матеріального світу, які використовуються злочинцем за для реалізації своїх злочинних намірів і досягнення кінцевої мети вчинення злочину. В свою чергу, їх поділяють на знаряддя та інші засоби вчинення злочину.

Обов'язковою ознакою складу злочину можуть бути засоби, які безпосередньо вказані в диспозиції статті, або можуть впливати з її змісту. Наприклад, зброя є обов'язковою ознакою складу злочину – терористичний акт.

Місцем вчинення злочину є територія, де відбувається суспільно небезпечне діяння і настають його суспільно небезпечні наслідки. Відповідно до законодавства України, місцем вчинення злочину є територія України, повітряний простір, економічна зона України, море, внутрішні морські і територіальні води, атмосферне повітря, вода, транспортні комунікації.

В деяких злочинах місце вчинення визначається як територія, на яку встановлюється правовий режим, наприклад, державний кордон України, митний кордон України.

Час вчинення злочину визначається певним відрізком часу, протягом якого відбувається протиправне діяння і настають суспільно небезпечні наслідки. Тобто певний проміжок часу за який здійснювався злочин.

Обстановкою вчинення злочину є умови, в яких здійснюється злочин. Обстановка вчинення злочину може виступати кваліфікуючою ознакою при вчиненні злочину (наприклад, військовий злочин у бойовій обстановці)[24,с. 65].

Суб'єктом економічного злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Суб'єктом злочину може бути лише осудна особа, тобто яка під час вчинення свого протиправного діяння, могла усвідомлювати свої дії чи бездіяльність і керувати ними.

Слушно зауважив Васильєв А. А., що здатність усвідомлювати свої дії та керувати ними означає здатність особи усвідомлювати суспільну небезпечність вчинюваного нею діяння та можливість настання певних суспільно небезпечних наслідків, у результаті його вчинення та можливість усвідомлено керувати своїми діями під час вчинення злочину[25,с. 3].

Суб'єктом злочину можуть бути громадяни України, особи без громадянства (апатриди) та іноземці(у разі відсутності у них дипломатичного імунітету).

Суб'єктами економічних злочинів може бути: керівник підприємств, підрозділів, відділів, матеріально-відповідальні особи, фінансово-бухгалтерські працівники, державні службовці центральних і регіональних органів управління; приватні підприємці, власники та співвласники підприємств або особи, які внаслідок виконання покладених на них повноважень вчинили злочин у складі злочинної чи організованої групи або сприяли вчиненню злочину, прихованню його слідів та наслідків, легалізації злочинних доходів, використанню легального, тіньового бізнесу, корупційних схем у злочинній діяльності;

Спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, що вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа.Отже, спеціальний суб'єкт є особа, яка окрім обов'язкових загальних ознак(фізична осудна особа, яка досягла певного віку) має додаткові

спеціальні ознаки, притаманні лише їй, як суб'єкту конкретного складу злочину. Наприклад державний службовець, який зловживаючи своїми службовими обов'язками вчиняє протиправне діяння [26,с. 11].

Суб'єктами господарських злочинів можуть бути фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність.

Зокрема, суб'єктів господарських злочинів, можна поділити на дві категорії:

- 1) спеціальні суб'єкти (наприклад, службова особа,);
- 2) особа, яка порушує господарські обов'язки;

Суб'єктивна сторона економічних злочинів виражена умисній формі, за виключенням злочину, передбаченого ст. 227 «Випуск або реалізація недоброякісної продукції» КК України, який може здійснюватись як умисно, так і з необережності.

Для деяких складів злочину обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони можуть виступати мета (наприклад, мета збуту при виготовленні, зберіганні, придбанні, перевезенні, пересиланні, ввезенні в Україну з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї – ст. 199 КК України) або мотив (наприклад, корисливі або інші особисті мотиви).

Найбільш вдалим, на нашу думку, є підхід, застосований Осикою І. М. в якому зазначається, що:

Метою вчинення злочину є бажання отримати кінцевий результат, якого прагне досягти особа. Мета визначає спрямованість діяння.

Мотивом економічного злочину є рушійна сила, яка спонукала суб'єкта здійснити протиправне діяння.

Емоційний стан суб'єкта злочину є певні психологічні процеси поведінки суб'єкта, які характеризують його психологічну діяльність[27,с. 21].

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що злочини у сфері господарської діяльності передбачені розділом VII Особливої частини КК України. Всі ці злочинні діяння посягають на економічну систему держави, і дестабілізують стає функціонування економічного апарату. Ці протиправні діяння посягають на порядок обігу грошових коштів та цінних паперів, на

системи оподаткування та бюджетного асигнування, на порядок зайняття підприємницькою і господарською діяльністю, на порядок переміщення товарів через митний кордон, на добросовісну конкуренцію, а також на порядок приватизації.

Визначившись, які ознаки притаманні тому, чи іншому економічному злочину, можна створити ефективну систему виявлення, попередження, і нейтралізації негативних процесів, які відбуваються в економічному секторі України.

Саме всебічне вивчення кримінологічної характеристики злочинів дозволить державі надати оцінку тому чи іншому протиправному діянню і застосувати необхідний комплекс засобів з припинення злочинного посягання або ліквідації вже триваючого діяння.

Сформована в нашому суспільстві поведінка вчинення протиправних дій за для збагачення спонукає злочинний світ збільшувати кількість протиправної діяльності. Безнаказаність цих протиправних дій змушує державу змінювати антикорупційну політику і забезпечувати безпеку і сталий розвиток економічного механізму держави. За для цього створюють нові правоохоронні органи, переглядають компетенцію уже створених органів, передають повноваження і функції від одного відомства до іншого за для підвищення ефективності протидії злочинності в економічній сфері.

В свою чергу суб'єкти які вчиняють протиправну, суспільно-небезпечну діяльність спрямовану на нанесення економічної шкоди державі та особистого збагачення змінюють підходи до вчинення цих дій. Збільшуючи варіативність діянь, вони підшуковують нові способи вчинення, використовують нові механізми обману і вимагання, застосовують новітні засоби відмивання грошових коштів.

Найбільшим ризиком, який впливає на економіку України на думку багатьох вітчизняних та іноземних фахівців, є високий рівень тінізації й криміналізації економіки. Причина цьому – деформоване державне регулювання

та безпрецедентний тиск корупції на бізнес, що утворив кримінально-кланову систему розподілу суспільних ресурсів в Україні[28].

Саме тому на державу та інституції які забезпечують економічну безпеку держави поставлено завдання виявлення, попередження і припинення суспільно-небезпечної, економічної злочинності. Удосконалення існуючих і створення нових правових норм забезпечить стаке функціонування господарських відносин і здійснить превентивну і профілактичну функцію на суб'єктівзлочинної діяльності.

РОЗДІЛ 2. ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

2.1. Загальносоціальне запобігання злочинам у сфері економіки

Загальносоціальний захід застосовується з метою виявлення і припинення криміногенно небезпечної діяльності певних осіб у суспільстві, планового переходу до системи безпечного суспільства, викорінення сталих негативних явищ, створюваних політичними, економічними, психологічними чинниками, прогнозування і недопущення економічних і політичних криз, знищення соціальної нерівності, майнового розшарування населення, урегулювання рівня майнового і морального забезпечення населення, протидія злочинному збагаченню певних кіл громадян, подолання безробіття і затримки заробітної плати, подолання фактів проституції, наркоманії, алкоголізму, безпритульності. Ефективність загальносоціального запобігання злочинам у сфері економіки може бути забезпечена ефективною та цілеспрямованою соціально-економічною політикою країни.

Австрійський письменник Гвідо Фон Ліста писав: “Найкраща кримінальна політика – це найкраща соціальна політика”. Тому, загальносоціальне запобігання злочинності формує соціальної політику держави і суспільства в цілому. Пріоритетам соціально-економічної політики на 2020 рік проголошено політика підтримки і розвитку сім’ї, дітей та молоді, а саме: забезпечення сімейних відносин, правових, економічних та соціальних умов для функціонування і зміцнення сім’ї, формування відповідного ставлення батьків до виховання своїх дітей, підтримка малозабезпечених верств населення, забезпечення соціального захисту населення,

реалізація системи захисту прав і свобод громадян, запровадження прав дитини на гідне життя і розвиток, запобігання безпритульності, реформування закладів надання соціальної допомоги, створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості населення; пропаганда здорового способу життя; утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських цінностей у суспільстві держави[29].

Держава повинна стимулювати і впроваджувати реальне підвищення доходів населення та зниження кількості бідного населення, насамперед із числа працюючих; створення так званого «середнього класу» в суспільстві, подолання соціальної нерівності, стимулювання праці робітників шляхом забезпечення гідною зарплатнею, збереження та створення робочих місць і на цій основі буде здійснюватись зростання зайнятості населення[30,с. 89].

Ситуація в нашій країні, її соціальні, політичні, економічні умови ускладнюють завдання загальносоціального запобігання злочинності. Для України суттєвим чинником який впливає на криміногенну ситуацію є різноманітність поколінь. Більшість представників дорослого населення України будували своє життя за принципами соціалізму, а молоде покоління, яке вже сформувалось в Україні має вже більш демократичні погляди. Це різноманіття поколінь створює передумови до виникнення протиріч у суспільстві, які в свою чергу, можуть дестабілізувати ситуацію в країні. А найкращими умовами для вчинення економічних злочинів є період бездіяльності держави, коли державний апарат не в змозі забезпечувати свою діяльність і протидіяти криміногенним суб'єктам злочинного світу.

Варто погодитися з висновкамиДжуза О.М. та Василевича В.В., що особливість соціально-економічних та культурно-виховних аспектів загальносоціального запобігання злочинності виявляється в тому, що їх впровадження передбачає не протидію злочинності, а підвищення матеріального добробуту населення, забезпечення стабільності в державі, підтримання економічної безпеки суспільства. Проведення у країні дійсно ефективної соціально спрямованої політики створить економічні, організаційно-управлінські, політичні та правові передумови для реалізації кримінально-правового і спеціально-кримінологічного напрямів протидії злочинності[31,с. 192].

Без реалізації державних програм удосконалення соціальної політики спрямованої на зростання добробуту, соціального стану населення, стверджувати про серйозні наміри, щодо протидії злочинності – означає не розуміти змісту злочинної діяльності і систему запобігання вчиненню злочинів.

Влада і суспільство повинні усвідомлювати важливість запровадження і підтримки кримінологічної політики протидії злочинності і бути зацікавленими у посиленні запобіжного ефекту загальносоціальних заходів.

На державу, яка є гарантом дотримання конституційних прав і свобод її громадян, покладається обов'язок забезпечення безпеки суспільства від злочинних посягань і охорони безпечного середовища в країні.

Традиційно заходи запобігання злочинності поділяють на два види: загальносоціальні та спеціально-кримінологічні.

На думку Орлова Ю.Ю. до загальносоціальних заходів запобігання злочинам у сфері економіки можна віднести:

1. подолання бідності та безробіття населення держави, створення нових робочих місць і підвищення платні за працю;
2. створення «середнього класу», зменшення розриву між рівнем життя багатих та бідних, урівноваження доходів бідних і багатих верств населення;
3. зменшення податкового навантаження на суб'єктів, які здійснюють підприємницьку діяльність;
4. впровадження відкритого і доступного механізму приватизації;
5. створення державних програм кредитування малого й середнього бізнесу, для забезпечення економічної стабільності підприємств від зовнішніх і внутрішніх загроз;
6. поширення конкурентних засад щодо діяльності її суб'єктів, забезпечення добросовісної конкуренції між підприємствами;
7. протидія монополізації економіки, недопущення зайняття ринку 1 суб'єктом господарської діяльності;
8. залучення вітчизняних та закордонних інвестицій у країну, для розвитку економічного сектору країни;
9. правове регулювання підприємницької діяльності, без колізій і прогалин у нормативно-правових актах.

- 10.достатнє фінансування органів, які здійснюють контроль суб'єктів господарської діяльності;
- 11.забезпечення кримінологічної експертизи нормативних актів у сфері підприємництва;
- 12.виховання законослухняної правосвідомості громадян, особливо –для недопущення вчиненнями ними злочинів;[32, с. 2]

На нашу думку, такий комплекс заходів здатний привентивно здійснювати запобігання економічній злочинності, ще до початку створення злочинного умислу.

Державні органи можуть здійснювати профілактичний вплив, шляхом розроблення та впровадження різноманітних економічних і соціальних програм, які прямо чи опосередковано здійснюють загальносоціологічний вплив на криміногенний сектор України.

Загальносоціальна профілактика злочинності є підсистемою системи профілактики злочинів, яка охоплює найбільш масштабні, довготривалі та ефективні види діяльності, найбільш значні соціальні заходи у державі, та покликана забезпечити правомірну поведінку всіх членів суспільства.

Об'єктом загальної профілактики може виступати як усе населення держави, так її окремі регіони і місцевості.

Суттєве превентивне значення для зменшення кількості злочинів мають заходи соціально-економічного характеру. Підвищення матеріального забезпечення та матеріальна підтримка соціально незахищених верств населення (неповнолітніх; пенсіонерів; інвалідів; жінок, котрі доглядають за дітьми) сприяє формуванню їхньої самостійності й незалежності, що відбивається і на їхній поведінці у повсякденному житті та сприяє зниженню рівня злочинності. До того ж матеріальна забезпеченість і соціальна захищеність мають сприяти зниженню не лише економічних злочинів, а й корупційних, з використанням особою свого службового становища.

Голіна В.В. в своїх працях зазначає, систему заходів загальної профілактики, яка складається з:

1. заходів з вивчення феномену «злочин» і причин його здійснення;
2. заходів з виявлення, попередження і припинення умов вчинення окремих злочинів та причин, що їм сприяли;
3. заходів з профілактики правопорушення;
4. заходів з виявлення і нейтралізації певних факторів, які роблять можливим вчинення злочинів чи полегшують досягнення злочинної мети.

Характерними ознаками загальних заходів профілактики злочинності слід вважати:

1. різносторонність, застосовуються в усіх сферах діяльності держави;
2. своєчасність, впроваджуються як тільки буде виявлена протиправна діяльність;
3. радикальність, впровадження рішучих заходів, що прямолінійно прямує до наміченої мети, відкидаючи компроміси;
4. комплексність та взаємозалежність, здійснюються комплексом, за для досягнення ефективного результату;
5. караність, за кожне протиправне діяння особа буде нести відповідальність;
6. всеохопленість, проводяться у всіх сферах соціального життя, включи всі напрямки соціального розвитку; [33, с. 45]

Тарарухін С.А. зазначає, що правові заходи профілактики злочинності повинні включати в себе:

1. удосконалення системи правового забезпечення країни: кримінального, адміністративного, трудового, цивільного, фінансового, сімейного та інших галузей законодавства з тим, щоб забезпечити належні умови для виявлення, попередження і нейтралізації протиправної діяльності, та уникнення різноманітних неурегульованих норм в правовій базі України;

2. введення та вдосконалення правових заборон та обмежень, що сприятимуть запобіганню та припиненню умов вчинення злочину (наприклад, регулювання торгівлі алкогольною продукцією; виготовлення, придбання, зберігання та носіння зброї);
3. прийняття нових та вдосконалення існуючих адміністративно-правових норм, спрямованих на те, щоб заходами стягнень за правопорушення припинити формування звичок та стереотипів поведінки, які у певній ситуації можуть призвести до вчинення злочинів;
4. впровадження нових та вдосконалення вже існуючих кримінально-правових норм так званої подвійної превенції, спрямованих на те, щоб не допустити вчинення тяжких і особливо тяжких злочинів, шляхом притягнення до відповідальності осіб, які створили умови вчинення злочину;
5. прийняття та вдосконалення норм, які спонукають злочинця припинити злочиннепосягання та добровільно відмовитись від продовження цього протиправного діяння;
6. заохочення повного виявлення та розкриття злочинів;
7. виховання правосвідомості з тим, щоб досягнути рівня дотримання правових норм громадян;
8. виховання профілактичної активності громадян, їх готовності сприяти і допомагати правоохоронним органам у боротьбі зі злочинністю;
9. нормативне закріплення стандартів безпеки від злочинів [34,с. 27].

За організаційною формою заходи загальної профілактики поділяються на сигнальні заходи та заходи дії. Сигнальними заходами стають пропозиції, вимоги про необхідність цілеспрямованого впливу на криміногенні фактори. Типовим прикладом заходів такого роду є окремі ухвали судів про усунення виявлених у процесі судового розгляду причин злочинів та умов, що сприяли їх вчиненню. Що ж стосується всіх інших суб'єктів профілактики злочинів, то вони здійснюють цілком чи переважно тільки заходи дії, тобто безпосередньо працюють над

усуненням тих причин злочинів і умов, сприяючих їх вчиненню, на які їм було вказано в заходах-сигналах чи які були виявлені ними самостійно[35,с. 55].

Суб'єктами загальносоціального запобігання злочинності є:

1. Президент України (виступає гарантом додержання Конституції, прав і свобод людини та громадянина, повинен всіляко дбати про забезпечення їх додержання і захисту, у тому числі засобами запобігання злочинності);
2. Верховна Рада України (визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики держави, визначає засади в галузі політики протидії злочинності);
3. Кабінет Міністрів України (головний суб'єкт організації і управління діяльності щодо запобігання злочинності);
4. Органи місцевого самоврядування (на місцевому рівні виконують всі повноваження щодо її організаційно-управлінського забезпечення протидії запобігання злочинності);
5. Органи державного контролю(діяльність яких здійснюється у процесі виконання своїх функцій службами);
6. Прокуратура приймає участь у розробці державними органами планів запобігання злочинності);
7. Правоохоронні органи (здійснюють спеціально-кримінологічного запобігання правопорушень, які загрожують суспільній, державній, економічній безпеки країни);
8. Громадські організації (здійснення громадського контролю);[36]

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що загальносоціальне запобігання злочинам здійснюється державою, її інституціями за для покращення умов життя громадян, підняття їх соціального і майнового стану, підвищення рівня безпеки суспільства. Ці заходи, в свою чергу стимулюють громадян дотримуватись законів і морально-етичних правил та не порушувати чинні норми законодавства.

2.2. Спеціально-кримінологічне запобігання економічним злочинам

Запобігання злочинності здійснюється різними засобами: загальносоціальними, спеціально-кримінологічними, правовими і неправовими, процесуальними, організаційно-управлінськими.

В свою чергу, основною метою спеціально-кримінологічного запобігання злочину є виявлення, попередження і недопущення вчинення можливих злочинів, а якщо злочин вже триває, то зупинити його на ранній стадії. Ця діяльність здійснюється для профілактики і припинення криміногенної діяльності. Головним же засобом впливу на криміногенну ситуацію є профілактика.

Спеціально-кримінологічне запобігання - це комплекс оперативно-розшукових, правових, адміністративних, управлінських заходів, які здійснюються уповноваженими державними, правоохоронними органами, громадськими організаціями об'єднаних єдиним задумом і метою – усунення умов, що сприяють криміногенній діяльності і недопущення вчинення злочинів. У тісній взаємодії державні органи, правоохоронні органи і громадські організації здійснюють профілактичний вплив на громадськість, за для формування правильної поведінки населення країни і усунення впливу злочинних угруповань на свідомість громадян [37, с.11].

Спеціально-кримінологічне запобігання злочинам складається із трьох напрямів діяльності: кримінологічної профілактики; відвернення злочинів; припинення злочинів.

На нашу думку, цілком доречним є твердження Ковеленко В.В., що спеціально-кримінологічна профілактика виражається в формі відомчих актів, планів та програм уповноважених органів у сфері боротьби з злочинністю. В них зазначається система заходів, які спрямовані на профілактику правопорушень та недопущення їх майбутньому. Суб'єктами здійснення спеціально-кримінологічного профілактики є державні і правоохоронні органи [38, с. 181].

Профілактика випередження є комплексом заходів, які здійснюють виявлення злочину до його початку, тобто ще на стадії готування до злочину і здійснюють ефективне запобігання його вчиненню. Прикладом може слугувати кримінологічна експертиза нормативно-правових актів, використовуючи цей захід правоохоронні органи здійснюють всебічну перевірку нормативної бази і виявляють прогалини в законодавстві і усувають їх, а для недопущення їх використання зацікавленими особами.

Профілактика обмеження передбачає вжиття заходів, що перешкоджають поширенню криміногенних явищ та недопущення їх локалізації. Наприклад, наркоманія, державні органи здійснюють комплекс заходів з лікування наркозалежних і усунення вподальшому їх надходження, а також стимулювання громадян до підтримання здорового способу життя.

Профілактика усунення визначається як діяльність, яка нейтралізує і ліквідує негативні явища та процеси, які спонукають злочинців здійснювати суспільно-небезпечні дії. Яскравим прикладом може бути випуск чи реалізація недоброякісної продукції на ринок України. Уповноважені державні органи здійснюють всебічну перевірку суб'єктів господарської діяльності на факт порушення законодавства. Отримавши інформацію про випуск чи реалізацію недоброякісної продукції на ринок України, уповноважені державні органи припиняють на певний термін діяльність суб'єкта господарювання і накладають на нього обов'язок усунути негативні наслідки.

Можна погодитись з думкою Пчолкіна В. Д., що профілактика захисту є діяльністю, яка вчиняється з метою викорінення сталої злочинної поведінки населення та формування законослухняних поглядів. Так, як на відміну від профілактики усунення чи обмеження, профілактика захисту має за мету створення достатнього захисту і безпеки людей. Основною функцією цього заходу є усунення незахищеності особи і її майна [39, с. 4].

Об'єктами профілактики можуть бути злочинні організації, кримінальні угруповування, та окремі зловмисники.

Профілактика в повній мірі усуває злочинну діяльність криміногенних суб'єктів, але її планове проведення ускладнює і навіть робить неможливим вчинення значної групи економічних злочинів.

Іншим заходом спеціально-кримінологічного запобігання є відвернення злочинів. Відвернення здійснюється з метою припинення злочинної діяльності та здійснення впливу на суб'єктів, які готуються вчинити злочин та ведуть злочинний спосіб життя. Основною метою відвернення є дискредитація злочинної поведінки суб'єкта протиправної діяльності та переконання його відмовитись продовжувати свій злочинний намір. Відвернення злочинів застосовується, коли вже існує злочинний мотив та не здійснюються активні дії з виконання злочину.

Особа, яка вчиняє протиправне діяння може відмовитися від його вчинення як добровільно, так і під впливом професійної діяльності правоохоронних органів. Саме завдяки такій діяльності у особи виникає альтернатива вийти з положення в кращих умовах ніж є на даний час. Застосовуючи спеціальні заходи впливу на свідомість особи, вони сприяють з'явленню у неї сумнівів в доцільності продовження протиправних дій, а в подальшому і відмову в проведенні незаконної діяльності і припинення злочинної поведінки [40, с. 23].

Класичними методами відвернення злочину є встановлення біографії особи, дитинство, зв'язки, сім'я, друзі, інформація про місце роботи, про проблеми в житті, про соціальний стан, а також мотивацію вчинення злочину. Вищевказана діяльність регламентується ст. 17 КК України про добровільну відмову при незакінченому злочині.

Таким чином, відвернення злочинів – це спеціальний запобіжний захід правоохоронних органів, який розрахований як на необмежене коло осіб, так і на конкретних осіб, що виношують намір вчинити протиправне діяння, та здійснюють активні дії з готування до злочину, з метою дискредитації злочинної поведінки та створення передумов до відмови від кримінальних намірів і припинення злочинної діяльності.

В свою чергу відвернення злочинів поділяється на: загальне і індивідуальне. Під загальним відверненням злочинів розуміється комплекс спеціальних заходів,

спрямованих на групу осіб, тобто 2 і більше осіб, щодо відвернення їх злочинних умислів, і їх добровільної відмови від суспільно-небезпечної діяльності.

Загальне відвернення злочинів полягає в тому, що при відверненні злочинів на загальному рівні, запобіжний захід спрямований на коло осіб, стосовно яких достовірно є інформація про їх злочинні наміри.

Індивідуальне відвернення злочинів являє собою спеціальний комплекс заходів правоохоронних органів стосовно особи, яка замислює вчинити злочин, з метою впливу на підсвідомість і уникнення протиправного умислу.

Індивідуальне відвернення застосовується до 1 особи, з подальшим вивченням її біографії, способу життя, родинних зв'язків, друзів і соціального стану.

Також, до заходів відвернення злочинів можна віднести: заходи переорієнтації антисуспільної поведінки і активні контрзаходи.

Заходи переорієнтації антисуспільної поведінки включають:

а) спеціальні економічні і соціально-психологічні програми держави, які реалізують безпечну систему суспільства;

б) заходи, спрямовані на формування у громадян антикримінальної поведінки;

в) кримінологічна проінформованість населення для швидкої взаємодії населення з правоохоронними органами;

г) заходи виховного характеру, які формують у людей уявлення про покарання за порушення закону і націлюють їх на дотримання законів[41].

Активні контрзаходи - це спеціальні заходи примусу і переконання щодо зміни поведінки осіб, які порушили закон і відбувають покарання у місцях позбавлення волі.

Припинення злочинів є також заходом спеціально-кримінологічного запобігання, основною метою якого є недопущення завершення розпочатого вже злочину. Тобто, готування вже відбулося, злочин вже триває, але ще не закінчений. І якраз в цей момент застосовуються заходи з припинення суспільно-небезпечної діяльності.

До основних заходів припинення злочинів можна віднести заходи опанування, попередження та активного втручання.

Заходи опанування здійснюються з метою досягнення добровільної відмови особи від продовження злочинної діяльності. Заходи попередження застосовуються для того, щоб створити умови, які виключають можливість чи перешкоджають продовженню розпочатої злочинної діяльності. Заходи активного втручання забезпечують негайну реакцію правоохоронних органів на суспільно-небезпечну діяльність.

В кримінальній літературі також існує поняття індивідуального запобігання злочинам. Це запобігання злочинній діяльності конкретної особи. Індивідуальне запобігання є запобіжним заходом, який здійснюється на стадії виникнення злочинного умислу. Головним завданням індивідуального запобігання є усунення потенційного злочину. Об'єктом індивідуального запобігання може бути особа з антисуспільною спрямованістю, яка з високою імовірністю вчинить злочин [42, с. 87].

Щоб визначити коло осіб, стосовно яких буде здійснюватись заходи індивідуального запобігання, необхідно мати фактичні і правові підстави.

Фактичними підставами запобігання є реальна антисоціальна поведінка особи, яка готова вчинити протиправне діяння.

Основними заходами індивідуального запобігання злочинів є переконання, допомога і примус.

Заходи переконання здійснюються правоохоронними органами з метою, зміни поведінки особи, відмови її від продовження протиправної поведінки та усунення її злочинних намірів.

Справедливою є позиція Россохи С. В., який стверджує, що правоохоронні органи за для забезпечення безпеки і нейтралізації суспільнонебезпечного посягання застосовують такі заходи переконання, як: проведення правороз'яснювальної бесіди з потенційним злочинцем, обговорення антисуспільної поведінки особи, попередження особу про кримінальну відповідальність за порушення законодавства, проведення профілактики

правопорушення, стимулювання особи брати участь в громадському житті суспільства[43,с. 15].Така діяльність правоохоронних органів є реальним і своєчасним механізмом припинення і локалізації злочинного посягання.

Заходи соціальної допомоги забезпечуються державними органами для поліпшення умов особи, стимулювання розвитку особи та формування законослухняної поведінки. Комплексом заходів соціальної допомоги можуть бути:забезпечення офіційним працевлаштуванням, підвищенням соціального забезпечення, підняття заробітної плати, соціальні пільги і допомога малозабезпеченим верствам населення, поліпшення побутових умов, підвищення соціального статусу особи.

Заходи примусу застосовуються правоохоронцями для впливу на криміногенну ситуацію і примушення особи відмовитись від протиправних намірів. Правоохоронцями застосовуються такі заходи примусу, як: профілактичний контроль за місцем проживання потенційного злочинця, адміністративний арешт, арешт майна,адміністративне затримання особи, накладенняштрафу, адміністративний нагляд, фізичний вплив.

Усі ці заходи здійснюються для нейтралізації протиправної діяльності і недопущення локалізації в майбутньому злочинних проявів. Заходи в свою чергу виховують і формують в суспільстві кримінально-карану поведінку, коли громадяни розуміють, що за порушення законодавства, вони будуть притягнуті до кримінальної відповідальності і отримають суворе покарання.

Головними напрямками спеціально-кримінологічного запобігання економічним злочинам є:

1. профілактично-виховний напрям(закріплення в свідомості громадян поняття злочинної діяльності і відповідальності за порушення норм законодавства)
2. захисний напрям(система захисту населення держави, самозбереження та самоконтроль населення)
3. обмежувальний напрям(виявлення, і запобігання антисоціальній поведінці окремих громадян)

4. організаційно-управлінський напрям (діяльність держави із забезпечення безпечного і комфортного життя населення)
5. просвітницький напрям (спрямований на підвищення рівня обізнаності населення в правовій сфері) [44,с. 35]

Підсумовуючи, можна зазначити, що спеціально-кримінологічне запобігання злочинності є системою взаємодії державних, правоохоронних органів, громадських організацій спрямованих на скорочення криміногенного рівня в країні і поступового викорінення суспільно-небезпечної поведінки громадян.

2.3. Міжнародний досвід запобігання злочинам у сфері економіки

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, змінили характер злочинності. Організовані групи і спільноти все частіше використовують легальні установи, в першу чергу фінансові, при здійсненні різних незаконних операцій. Вбачається корисним для України вивчення деяких запобіжних заходів інших країн, що зменшують можливості одержання великих сум грошей незаконним шляхом, а також унеможливлюють процес “відмивання” грошей. Одним із таких ефективних запобіжних заходів є правове регулювання.

Основним завданням правоохоронних органів є протидія загрозам, що спрямовані на дестабілізацію державної безпеки України, ці загрози та виклики можуть мати внутрішньодержавне та іноземне походження. Правоохоронні органи тісно співпрацюють з партнерами з інших країн, щоб ефективно забезпечити безпеку України та ключові національні інтереси. Тісна співпраця здійснюється з спецслужбами, правоохоронними органами інших країн, а також з профільними структурами у складі міжнародних організацій для протидії і запобігання економічним злочинами які здійснюють зацікавленими особами на шкоду державній безпеці України [45,с. 113].

У глобалізованому світі загрози безпеці основних партнерів також впливають на безпеку України. Саме тому у багатьох сферах своєї роботи правоохоронні органи України покладаються на підтримку партнерських спеціальних служб і правоохоронних органів іноземних країн-партнерів.

Здійснюється активна взаємодія з міжнародними організаціями. Зокрема, здійснюють спільні операції українських правоохоронців з іноземними правоохоронцями для виявлення, попередження і припинення економічної злочинності як на території України, так і за кордоном.

Більш того, експерти з країн НАТО та ЄС надають фахові консультації, діляться досвідом, проводять фахові тренінги українським спецслужбам з основ запобігання злочинам у сфері економіки.

Можна погодитись з думкою Білоус В. Т. , що в Україні, так і в країнах Європи система протидії економічним злочинам складається з таких основних елементів:

- поліцейські органи;
- спеціальні служби;
- податкові служби;
- митні служби; [46, с. 77]

Окрім обміну інформацією і створення спільних баз даних, в європейській практиці широко застосовуються такі методи:

- спільні слідчі групи;
- міжвідомчі центри розслідувань;
- відрядження працівників і спільне розпорядження персоналом;

Міжнародний досвід свідчить про необхідність запровадження системи законодавчих заходів щодо забезпечення державного контролю за операціями з грошима юридичних і фізичних осіб. І хоча у цьому разі обмежується інститут банківської і комерційної таємниці, більшість країн Європи свідомо йдуть на такий крок. В Україні інститут банківської таємниці є урегульованим, так правоохоронні органи за для отримання інформації про клієнта банку, повинні надати ухвалу слідчого судді з дозволом на обмеження банківської таємниці особи.

У країнах Європейського союзу діють нормативно-правові акти, що регулюють діяльність пов'язану з розслідуванням економічних злочинів, що посягають на правовий порядок кількох держав. Головним напрямком

європейської політики є співпраця всіх членів союзу з питань протидії злочинній діяльності. До нормативно-правової бази Європейського союзу можна віднести: Договір про ЄС 1992 р., Амстердамський договір 1997 р., Ніщський договір 2001 р., Конвенція про створення Європейського поліцейського відомства.

Пріоритетними завданнями співпраці поліції та судових органів учасниць ЄС у кримінально-правовій сфері є протидія тяжким і особливо тяжким злочинам, що становлять надзвичайну небезпеку країнам – членам Союзу. Для виконання вказаного завдання в ЄС було створено Європейське поліцейське відомство – Європол[47].

У забезпеченні міжнародними організаціями боротьби з корупцією та економічною злочинністю, провідну роль відіграє вірна та безпомилкова обрана стратегія і тактика діяльності державних органів, а також чітко окреслене коло органів, основним завданням яких займатися є протидія злочинності. Зусилля мають бути націлені на розкриття широкомасштабних та завуальованих проявів корупції і створення умов для зацікавленості в цьому правоохоронних, судових органів та інших державних організацій.

Аналіз демократичних соціально-політичних, економічних, правових та організаційних заходів перебудови суспільства в Україні свідчить про те, що державна влада прагне протиставити негативним тенденціям суспільного розвитку власний інтелектуальний і організаційний потенціал, який міг би змінити ситуацію на краще. Насамперед, це стосується саме боротьби з злочинними діями у сфері економіки. Детермінантами зростання злочинності й криміналізації суспільних відносин виступають не тільки самі по собі негативні соціально-економічні фактори суспільного розвитку, а й нездатність протиставити цим факторам зважену державну економічну, соціальну, правову політику і забезпечити належний правовий порядок регулювання суспільних відносин. Тому для України залучення міжнародного досвіду боротьби з економічною злочинністю має важливе значення.

Виноградова О.І. зазначає, що нині співробітництво правоохоронних органів України перебуває у процесі становлення. Підтримуються численні контакти з ООН, ОБОЄ, Радою Європи (здебільшого це участь у проектах із фінансування та організаційної підтримки діяльності українських правоохоронних органів, яка реалізуються у формі різних конференцій, семінарів, а також тренінгів)[48, с. 2].

Можна підтвердити це тим, що МВС України, СБУ, ДБР, НАБУ спільно з Інтерполом, іноземними правоохоронними органами здійснюють розслідування економічної злочинності в Європі.

Ми цілком згодні з твердженням Жуковської Ж. О., що сучасна система боротьби з економічною злочинністю в результаті свого розвитку закріпила основні правила та принципи взаємодії між компетентними органами держав світу, виробила єдину методику запиту на інформацію, а також можливий обсяг інформації, яку може бути надано запитувачу [49, с. 21].

Таким чином, в ході оперативно-розшукових заходів та слідчих дій, пов'язаних з розкриттям злочинів у сфері економіки, українськими правоохоронцями можна отримувати інформацію: офіційні назви комерційних структур (фірм, організацій); дату реєстрації юридичних осіб та суб'єктів підприємницької діяльності в державних органах; юридичну адресу, телефони та інші телекомунікаційні засоби; прізвища та імена керівників таких структур; основні напрями діяльності підприємства; розмір статутного капіталу; відомості про припинення діяльності; відомості кримінального характеру стосовно керівників підприємств[50].

Закордонний позитивний досвід запобігання злочинності можна використати у вітчизняній правотворчій й правозастосовній практиці, за для:

- 1) збільшення ефективності запобіжної діяльності правоохоронних органів, шляхом залучення громадян у затриманні злодіїв і правопорушників, охорони правопорядку, надання своєчасної інформації про злочини, які готуються;

2) оптимізація часу, сил і засобів правоохоронних органів, що дозволяє зосереджувати їх увагу з другорядних на більш важливі оперативні питання правоохоронної діяльності;

3) підвищення довіри громадян до органів державної влади взагалі й правоохоронних органів, зокрема;

4) зменшення видатків на правоохоронні органи, заощадження бюджетних коштів через використання безкоштовної допомоги громадян у профілактиці злочинності;

5) поглиблення взаємодії різних соціальних інститутів та суб'єктів запобігання злочинності;

Стратегія «community policing» (забезпечення безпеки місцевим громадами) є актуальною й для України, оскільки в нашій державі втрачено великий профілактичний потенціал, що існував в Україні у радянський період. На даний час українською владою впроваджується система нового районування, зменшення кількості районів – укрупнення її і створення об'єднаних територіальних громад, які здійснюють урядування на місці. Саме в таких об'єднаних територіальних громадах повинна впроваджуватись стратегія «community policing» за якою будуть призначатись відповідальні особи, які будуть здійснювати контроль і своєчасне реагування і повідомлення в правоохоронні органи стосовно злочинних посягань в громаді[51].

Розглядаючи зарубіжний досвід країн світу, можна сказати, що сьогодні форми міжнародної взаємодії у боротьбі зі злочинністю досить різноманітні і включають:

- надання юридичної допомоги і правових консультацій;
- підписання та реалізація міжнародних договорів і узгоджень по боротьбі з транснаціональною злочинністю;
- виконання рішень іноземних правоохоронних органів із кримінальних та цивільних справ;
- обмін інформацією, що викликає взаємний інтерес для правоохоронних органів;

- проведення спільних тренінгів, навчань;
- проведення спільних наукових досліджень та розробок у галузі боротьби зі злочинністю;
- надання допомоги у підготовці та перепідготовці кадрів;
- обмін досвідом правоохоронної діяльності;
- взаємне надання матеріально-технічної та консультативної допомоги;
- укладення спільних двосторонніх угоди;
- здійснення спільних операцій з протидії транснаціональній злочинності;[52, с. 67]

Так, наприклад 17 листопада 2020 року Службою безпеки України у взаємодії з Королівською податковою та митною службою Великої Британії, було заблоковано незаконне ввезення в Україну великої партії тютюнових виробів, які повинні були надсилатись до Великої Британії. Оперативники спецслужби за отриманою, від іноземних партнерів інформацією, разом з податковою службою Великої Британії виявили в Одеському морському торговельному порту вантаж цигарок вагою 16 тонн. Вартість вилученого товару складає майже 25 мільйонів гривень. Контрабандні тютюнові вироби були приховані під виглядом текстильних виробів для ухилення від сплати митних платежів[53]. Цей результат був досягнутий спільними зусиллями СБ України та англійськими правоохоронцями.

Двосторонні угоди дозволяють більш повно врахувати характер відносин між двома державами, їхні інтереси за кожною конкретною проблемою. У зв'язку із цим найбільшого поширення набули двосторонні угоди з таких питань, як надання правової допомоги у кримінальних справах, видача злочинців, передача засуджених осіб для відбування покарання в країні, громадянами якої вони є тощо. За даними Міністерства внутрішніх справ та Міністерства закордонних справ України у договірній практиці України на сьогодні налічується кілька десятків таких угод. Здебільшого це договори про правову допомогу в цивільних і кримінальних справах. У частині, що стосується кримінально-процесуальної

сфери, ці угоди регулюють порядок взаємодії суду і слідчих органів двох країн у процесі здійснення кримінального переслідування осіб, що перебувають поза межами тієї держави, на території якої скоєно злочини. Міждержавні й міжурядові двосторонні угоди зазвичай супроводжуються міжвідомчими, у яких конкретизується співробітництво окремих відомств, наприклад Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України, Державної митної служби України, більш детально визначаються їхні завдання, порядок вирішення питань, що належать до їхньої компетенції.

Активну зовнішню політику у сфері юстиції, свободи та безпеки Україна проводить з Європейським Союзом. Одним із позитивних результатів налагодження співробітництва України з ЄС у галузі протидії злочинності, є підписання 4 грудня 2009 р. угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом (Європол) про стратегічне співробітництво. Метою угоди є посилення співробітництва країн-членів Європейського Союзу з Україною через Європол у сфері запобігання, виявлення, припинення та розслідування економічних і корупційних злочинів, а саме: нелегальна контрабанда іммігрантів; торгівля людьми; злочини, підробка грошових знаків та інших платіжних засобів; нелегальна діяльність, пов'язана з відмиванням грошей [54 с. 90].

Важливою ланкою в системі міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю є Організація Об'єднаних Націй. Упродовж майже 65-річної історії членства в ООН Україна зробила суттєвий внесок у її діяльність у сфері міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю [55].

Необхідно зауважити, що міжнародне співробітництво України зводиться не лише до здійснення практичних заходів для розкриття злочину, розшуку і видачі злочинців зацікавленим державам. Важливим чинником ефективної протидії будь-яким проявам злочинності є налагодження співпраці між державами щодо обміну досвідом; проведення наукових досліджень; надання професійно-технічної допомоги; обміну й навчання фахівців у міжнародних і національних центрах.

Україна у здійсненні своєї зовнішньої політики намагається забезпечити політичний, ідеологічний та організаційний вплив на існуючий міжнародний

механізм з протидії злочинності, який би, з одного боку, відповідав національним інтересам нашої держави, а з іншого – відбивав тенденції розвитку міжнародних відносин на сучасному етапі. Віднесення проблеми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю до важливих напрямків зовнішньополітичної діяльності України буде сприяти підвищенню авторитету держави в цілому, оскільки від нашої готовності до міжнародної співпраці у зазначеній сфері залежить престиж держави в очах міжнародної спільноти.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи викладене, слід зробити такі висновки, що:

Економічна злочинність інтегрується до високоприбуткових галузей економіки та є однією з чинників, які становлять реальну загрозу національній безпеці України. Економічна злочинність спричиняє негативні процеси, що відбуваються в суспільстві і державі. Такими, наприклад можуть бути: соціальна нерівність населення, існування забезпечених людей та верств населення які живуть на грані існування, виїзд великої кількості населення за кордон, втрата фахівців і спеціалістів, лобіювання свої інтересів великими монопольними корпораціями, які витісняють інші дрібні корпорації з ринку збуту товарів, корупція в державних і правоохоронних органах, безробіття, низька конкурентноспроможність вітчизняного виробника, відсутність фінансів у держави. У зв'язку з цим Україні не вдається завершити економічні реформи, створити ефективну ринкову систему господарювання європейського типу.

Більш того технічна відсталість промислових підприємств, мала кількість державних замовлень, лімітованість державних субвенцій з державного бюджету на розвиток підприємств створюють такі умови, за яких підприємства припиняють свою діяльність, або здійснюють свою діяльність нелегально, не платячи податки.

На сьогоднішній момент в Україні фактично склалися 2 економіки: легальна, яка контролюється державою та нелегальна (тіньова).

Багатомірність сучасної української кризи свідчить, що глибина падіння вітчизняної економіки значно перевищує показники більшості країн світу. Це пояснюється тим, що здійснюється неефективна фінансова політика, яка призводить до зростання зовнішнього боргу, низькотехнологічна база, низька конкурентноспроможність, негативне сальдо торгівельного балансу, стійкі корумповані зв'язки економічного криміналітету з представниками влади, правоохоронними органами.

Однією з принципово важливих характеристик української економічної злочинності є її інтеграція в легальний бізнес зі створенням потужних промислових груп, «мільних» банків, схем-пірамід, кредитних спілок, організацій, які під виглядом легальної діяльності здійснюють легалізацію і відмивання доходів, отриманих незаконними діями. Криміналітет використовуючи свої корумповані зв'язки проникає в фінансову систему, за для здійснення впливу на прийняття політичних рішень в державі і лобіювання своїх інтересів. Ця діяльність є складовою «тіньової економіки», на яку сьогодні припадає від 40% до 60% ВВП України. Основою всіх прибуткових схем злочинної діяльності є прямий чи опосередкований перерозподіл державних коштів, який відбувається за рахунок прямого розкрадання грошей, нецільового використання бюджетних коштів, штучного завищення цін та корупцією. Використовуючи корумповані зв'язки суб'єкти які вчиняють економічні злочини можуть ухилятися від оподаткування, відмивати злочинно зароблені кошти та здійснювати пряме розкрадання бюджетних коштів.

Через економічні злочини бюджет України недоотримує велику частку грошей, які могли б піти на реалізацію державних програм. Економічна злочинність виступає реальною загрозою безпеці держави і суспільства. Саме тому, на державні інституції покладено обов'язок створення і реалізації ефективного комплексу запобігання злочинам в економічній сфері.

До найбільш ефективних заходів запобігання злочинам у сфері економіки, на нашу думку, можна віднести: унормовування законодавчих норм, впровадження економічних реформ, реалізацію систем економічної безпеки,

створення нових органів боротьби з економічною злочинністю (Бюро фінансових розслідувань) та урегулювання управління владою сектору економіки.

В європейських державах, так як і в Україні, комплекс протидії злочинам в сфері економіки передбачає систему взаємодій державних органів, органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів, митних та податкових служб, які об'єднані єдиним задумом – запобігання економічним злочинам. Ефективна діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування, компетентність діяльності правоохоронних органів, неупередженість і справедливість судової системи України мають стати ключовими факторами протидії криміногенній ситуації, яка склалась в Україні.

Загальнодержавна стратегія протидії злочинності повинна реалізовуватись з урахуванням об'єктивних закономірностей криміногенної ситуації не тільки в країні, а ще й у регіонах. В інакшому разі вона може виявитись неефективною і малопридатною для впровадження.

На нашу думку, з урахуванням сучасних реалій, Україна в розробці стратегії повинна звернути свою увагу на міжнародний аспект протидії злочинності та розробку адекватних заходів боротьби з нею.

Отже, можна стверджувати, що лише протягом тривалого періоду часу і завдяки цілеспрямованими і злагодженими зусиллями усіх гілок влади та громадським контролем можна сформувати ефективну антикризову державну політику, спрямовану на трансформацію національної економіки, застосування інноваційно-інвестиційних моделей, використання значного внутрішнього потенціалу, урегулювання законодавчої бази та протидії економічній злочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо запровадження інституту кримінальних проступків: проект Закону України від 06.02. 2014.[Електронний ресурс].Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/XG2NI00A>.
2. Александров Ю. В. Кримінальне право України: Заг. Частина: підручник/ ред.проф.Ю. В. Александров, В. А. Клименко. — Київ.МАУП,2004. 328 с.
3. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 05.04.2001, редакція від 01.05.2016. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Баулін Ю.В., БорисовВ. І., ТютюгінВ. І. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник/ за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — 4-те вид., переробл. і допов. —Харків : Право, 2010. 456 с.
5. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. —с. 141. —URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
6. Гаухман Л. Д. Кваліфікація злочинів: закон, теорія, практика. — Москва. Центр ЮрІнфо,/ Л. Д. Гаухман 2005. 457с.
7. Попович В. М. Правові основи банківської справи та її захист від злочинних посягань: книга з питань банківської та підприємницької економічної безпеки/ В. М. Попович. — Київ., 1995. 325 с.
8. Постанова Пленуму Верховного суду України від 08.10.2004р. № 15 "Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів"// Відомості Верховної Ради України:—2004. — № 15 [Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-04#Text>.
9. Берзін П.С. Незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг: аналіз складів злочину, передбаченого ст. 229 КК України: Монографія./П.С Берзін— Київ., 2005. 316 с.

- 10.Дудоров О.О. Злочини в сфері господарської діяльності: кримінальноправова характеристика: Монографія./ О.О. Дудоров— Київ.: Юридична практика, 2003. 924 с.
- 11.Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна» // Відомості Верховної Ради України(ВВР). —2018. — № 12 — ст.68.[Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#n633>.
- 12.Мельник М. І. Корупційні злочини: сутність і поняття / М. І. Мельник — Київ. : Право України. К— 2000. — № 11. 130 с.
- 13.Офіційний сайт журналу. Правова база підприємництва.[Електронний ресурс].Режим доступу:
https://lubbook.org/book_239_glava_9_2_Pravova_baza_p%D1%96dpri%D1%94mni%D1%81.html.
- 14.Литвак О. М. Держава і злочинність: Монографія. / О. М. Литвак. – Київ: Атіка, 2004. 304 с.
- 15.Киричко В.М., Перепелиця О.І. Злочини в сфері господарської діяльності за Кримінальним кодексом України та в судовій практиці: Науково-практичний коментар / ред. В.Я. Тація. – Харків: Право, 2010. 784 с.
- 16.АндрусівГ.В., Андрушко П.П., Беньківський В.В Кримінальне право України. Заг.Частина: підручник. для студ. юрид. вузів і фак. / за ред. П.С. Матишевського— Київ: Юрінком Інтер, 1997. 512 с.
- 17.Франчук В. В. Кримінально-правові засоби охорони економіки України: монографія / В. В. Франчук. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. 244 с.
- 18.Звіт щодо кримінальної статистики в Україні. [Електронний ресурс].Режим доступу:<https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/1568808134cplr.-report-on-criminal-statistics-in-ukraine.pdf>
- 19.Борисов В. І., Кальман О. Г., Корж В. П. Боротьба зі злочинністю у сфері підприємницької діяльності / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – Харків : Право, 2001. 264 с.

20. Аналіз розгляду кримінальних справ щодо злочинів у сфері господарської діяльності.[Електронний ресурс]. Режим доступу: https://km.zp.court.gov.ua/sud0812/pokazniki-diynalnosti/analitichna_robota/68.
21. Податковий кодекс України: Закон України №2755-VI від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс] // ВВР. – 2011. – №№13-17. – ст.112 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
22. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: навч. посіб. / В.Я. Тацій. – Харків. : Укр. юрид. акад., 1994. 75 с.
23. Навроцький В.О. Господарські злочини. Лекції для студентів юридичного факультету / В.О. Навроцький. – Львів: Юрид. фак-т. Львівського державного ун-ту ім. Івана Франка, 1997. 60 с.
24. Туляков В.О., Мирошніченко Н.А, Балобанова Д.О. Кримінальне право України. Загальна частина: текст лекцій: Закон. Злочин. Відповідальність / В. О. Туляков, Н. А. Мирошніченко, Д. О. Балобанова; НУ ОЮА. — Одеса: Юридична література, 2014. 128 с.
25. Васильєв А. А. До питання про визначення поняття осудності у кримінальному праві / А. А. Васильєв. — Київ: 2006. 14 с.
26. Осадча А. С. Спеціальний суб'єкт злочину: генезис, функції, проблеми кваліфікації : автореф. дис. канд. юрид. наук. Харків, 2015. 23 с.
27. Осика І. М. Доказування мотиву та мети як ознак суб'єктивної сторони злочину / І. М. Осика, С. О. Сафронов // Право України. —1997. 52 с.
28. Мельник В.М. Як в Україні карають за економічні злочини та що з ними робити. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://protocol.ua/ua/kogen_p_yatyy_yak_v_ukraini_karayut_za_ekonomichni_zlochiny_ta_shcho_z_tsim_robiti/.
29. Пріоритети міністерства соціальної політики України.[Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Prioriteti-Ministerstva-.html>.

- 30.Борейко В. Є. Державне регулювання соціально-економічного розвитку (теорія, методологія, проблеми): монографія / В. Є. Борейко — Рівне: НУВГП, 2008. 379 с.
- 31.Джуза О.М., Моїсєєв Е.М., Василевич В.В. Кримінологія. Навчальний посібник. – Київ: Атіка, 2001. 368 с.
- 32.Орлов Ю.Ю. Форми запобігання злочинності/ Ю.Ю. Орлов // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ — Київ: 2008. — № 3 — 3-12с.
- 33.Голіна В.В. Запобігання злочинності в Україні: навч. посіб. / В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська. – Харків : Нац. юрид. акад. України, 2007. 107 с.
- 34.Тарарухін С.А. Кримінологія. Соціально-психологічні причини злочинів/ С.А. Тарарухін // МВС України НАВСУ - Київ., 2004. 99с.
- 35.Волобуєв А.Ф. Напрямки підвищення ефективності боротьби зі злочинами в сфері підприємництва./А.Ф. Волобуєв // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. – Луганськ, 1999. 162-167с.
- 36.Закон України «Про національну безпеку України» // Відомості Верховної Ради України(ВВР). –2018. – № 31,ст.241.[Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
- 37.Голіна В.В. Попередження злочинності правоохоронними органами / В.В. Голіна: навч. посіб. – Київ: УМК ВО, 1991. 92 с.
- 38.Коваленко В. В. Організація профілактики економічної злочинності в Україні монографія / В. В. Коваленко. – Київ., 2004. 440 с.
- 39.Пчолкін В. Д. Поняття та роль оперативно-розшукової профілактики у запобіганні злочинам / В. Д. Пчолкін // Попередження злочинів суб'єктами оперативно-розшукової діяльності: матеріали наук.-практ. конф. / МВС України, ХНУВС. – Харків. 2010. 15-17 с.
- 40.Ольховська С. М. Профілактика злочинів у сфері економічної злочинності / С. М. Ольховська // Попередження злочинів суб'єктами оперативно-розшукової діяльності : матеріали наук.-практ. конф. / МВС України, ХНУВС. – Харків., 2010.111-112 с.

- 41.Поняття і система запобігання злочинності, класифікація запобіжних заходів. [Електронний ресурс].Режим доступу:http://libnet.com/content/9628_Ponyattya_i_sistema_zapobigannya_zlochinnosti_klasifikaciya_zapobijnih_zahodiv.html.
- 42.Бандурка О.М. Протидія злочинності та профілактика злочинів.монографія / О.М. Бандурка –Харків., 2004. 440 с.
- 43.Россоха С. В. Правоохоронні органи державни в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина / Россоха С. В.: автореф. дис. канд. юрид. Наук – Харків, 2016. 20 с.
- 44.Детюк А. М. Правоохоронні органи як суб'єкти системи забезпечення економічної безпеки України. / Детюк А. М. – Київ. 2009.33-37 с.
- 45.Кучук А. М. Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні / А. М. Кучук: дис. канд. юрид. наук.: – Київ, 2007. – 213 с.
- 46.Білоус В. Т. Правоохоронним органам України, що здійснюють боротьбу з економічною злочинністю // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України, 2002. 204-212 с.
- 47.Європейський поліцейський офіс (Європол).[Електронний ресурс].Режим доступу:<http://studies.in.ua/lekcii-pravo-es/4249-yevropeyskiy-polceyskiy-ofs-yevropol.html>.
- 48.Виноградова О.І. Міжнародне співробітництво України у галузі боротьби зі злочинністю/ О.І. Виноградова : автореф. дис. канд. юрид. наук – Харків, 2000. 20 с.
- 49.Жуковська Ж. О. Проблеми міжнародного співтовариства у боротьбі зі злочинами майнового характеру // Ж. О.Жуковська Південноукраїнський правочин часопис. – 2008. 35–36 с.
- 50.Закон України«Про оперативно-розшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України(ВВР). –1992. – № 12, ст.303.[Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.
- 51.Офіційний сайт безпека у громаді. Взаємодія поліції та громади. [Електронний ресурс].Режим доступу:<https://cop.org.ua/ua/>.

- 52.Лешукова І.В. Процесуальні особливості міжнародного співробітництва органів внутрішніх справ України при розслідуванні злочинів / І.В. Лешукова: дис. канд. юрид. наук. – Харків. 2004. 217 с.
- 53.Служба безпеки України. [Електронний ресурс].Режим доступу:<https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-blokuvala-masshtabnu-kontrabandu-tsyharok-cherez-odeskyi-torhivelnnyi-port>.
- 54.Боняк В.О. Міжнародне співробітництво у боротьбі з транснаціональними злочинними групами / В.О. Боняк // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – Дніпропетровськ : Видавництво Дніпропетровського юридичного інституту МВС України, 2001.192-197 с.
- 55.Діяльність України в рамках ООН.[Електронний ресурс].Режим доступу:<http://www.mfa.gov.-ua/uno/ua/4263.htm>.